ÇINARALTI

BU SAYIDA :

DEVLETLERARASI HUKUKU
Yazan: Orhan Seyfi Orhon

ERKEKLER
Yazan: Halide Nusret Zorlutuna
Şairin 17 senedenberi adını çalarak karşısına çıkan Çirkin bir şiirin dedikodusu

ORTANCALAR
Şairi :
Fazıl Ahmet Aykaç

TARİH MESULİYETİ
Yazan :
Nebil Buharalı

Bay Fatin Gökmenle konuştuk!
Konuşan: S. G.

Doğruyu gizlemek siyaseti
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Üstat Halil Nihad ve «Ağaç kasidesi»
Adnan Giz

EY BAHAR!
Şairi :
Fuat Gökbudak

BU VATAN
Şairi :
Halim Yağcıoğlu

GÜL SİRAZ!
Şairi :
Hamdi Işıklı

Sayı : 99
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

BU CUMARTESİ ÇIKIYOR

Maskeler Aşağı

"En Büyük Tehlike,, nin İçyüzü

Yazan: O. S. O.

• • • •

İçindekiler: àn söz «En Büyük Tehlike» broşürünün akisleri — «En Büyük Tehlike» nin hülâsası — Bu broşürü kim yazdı? — Emperyalizm? Irkçılık ve Türkçülük — Ziya Gökalpın ırk hakkındaki fikirleri — Türkçülük ırkçılık mıdır? — Bizdeki ırkçılar ne diyor? — Türkiyeyi bir yarı müstemleke gözile görenler — Alman taraftarlığı iddiası — Ancak Türk olanın anlıyacağı bir nokta — Pantürkizm, pan turanizm? — Millî vicdan ve ahlâk meselesi — Bize neyi kabul ettirmek istiyorlar?

Fiatı 30 kuruş.

Yaylâ türküsü

Şairi :
HALİDE NUSRET ZORLUTUNA
Fiatı: 50 kuruş

YENİ ÇIKTI

Orhan Seyfi Orhon

Kulaktan Kulağa

H. E. ERKİLET
Müt. General

Şark cephesinde Gördüklerim

Almanya tarafından Şark cephesine davet edilenlerin arasında bulunan çok kıymetli askerî muharrirlerimizden emekli general H. E. Erkilet müşahedelerini bir kitap halinde neşretti.
Naşiri : Hilmi Kitabevi
Fiatı : 225 kuruş

30 Ağustos Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul
Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi Orhon

Özen Yorgan Ticaretevi

YUSUF ŞENYÜZ

Her nevi jarse yatak takımları, yorgan, yatak

Hazır ve ısmarlama

Mısırçarşısının tanınmış bu firmayı

Kapalıçarşı Divrikli sokak No. 27 - 29

a teşrif ederek bulabilirsiniz.

Konuşmalar

Bay M. İsmet Baysan:

— (Hatırlama) isimli şiirinizi yazıyorum:

Bir bahar akşamı, uçuşan kuşlar,
Etrafın sükûnu, kalbimde hasret,
Ağaçlara konmuş korkunç baykuşlar,
Ve gün yavaş yavaş etmede hicret...

Ey.. hayalimdeki sevgili şehir:
Cenubun nefesi ve ılık rüzgâr,
Bu gurbet bir ırmak ve kalb de nehir,
Ki! Ah, daha neler neleri de var..

Elveda gönülde son arzuların,
Çırpındığı akan köpüklü sular,
Ve geçen sevgili yalan baharın,
Bende bıraktığı son izleri var...

M. İsmet BAYSAN

Bu manzumenin ikinci mısraı şöyle olabilirdi:

Etrafta sessizlik, kalbimde hasret.

Böylece hem (sükûn) kelimesi yerine Türkçe bir söz kullanmış olur, hem de bu mısraı şiveye daha uygun bir şekle sokmuş olurdunuz.

Bu gurbet bir ırmak ve kalb de nehir

diyorsunuz. Nehirle, ırmak aşağı yukarı aynı şeyler. Arada sadece büyüklük, küçüklük farkı var. Gurbet bir ırmak olduğuna göre kalbinizin nehir değil, belki bir deniz olması, gurbetin ona akması, yahut da gurbetin bir deniz, kalbinizin de bir ırmak olması, duyguların gurbete doğru akıp gitmesi lâzımdı.

Ki ah daha neler, neleri de var!

mısraı biraz çocuk. Yazıda, söyliyemediğiniz şeyleri söylemeğe kalkmağa lüzum yoktur. Ancak söyliyeceklerimizi söylemeliyiz. Yoksa, söylenemez, anlatılamaz demekle bir şey söylemiş ve anlatmış olmayız. «Ah daha neler, neleri de var!» demekle de neleri olduğunu söylemiş olmuyorsunuz. Hem de: «Ah, daha neleri neleri de var!» demeliydiniz. Sonra birinci, ikinci ve üçüncü kıtalarda aynı cinsten kafiyeleri kullanmanız şiire ahenksizlik veriyor. Fakat bütün bunlara rağmen bunda bir lirizm seziliyor. Daha itinalı olursanız muhakkak güzel şeyler yazacaksınız!

Bay Ahmet Kargın:

— (Varın, uçun turnalar!) isimli şiiriniz şöyle başlıyor :

Ey karanlıklarda uçan turnalar
Varın, uçun bizim sılaya gidin.
Mel'un kara kuştan kaçan turnalar,
Varın, uçun bizim sılaya gidin.

Buradaki (kara kuş) sembol mü? Eğer bir zulûm, fenalık sembolü ise çok fena. Değilse, daha fena. Çünkü turnaları mazlum insanlar, kara kuşu da zalim yapmak, aşağı yukarı sekiz yaşındaki çocuğun bir yazı makanizmasıdır. Bu kadar iptidai sembollerle şiir yazılamaz. Değilse, turnalara bu derece muhabbet, kara kuşa da o kadar husumet göstermenin mânası yok. Çünkü, nihayet o da bir kuşcağızdır. Eğer turnalara fenalığı dokunuyor, diye ondan nefret ediyorsanız turnaların da kimbilir, güçlerinin yettiği ne mahlûklar vardır. Hattâ onlar da öyle! Maâlûm ya, gücü, gücü yetene! İnsanlık sevgisinde bir (turna) taraftarlığı diye bir şey de yoktur. Turnanın mazlum, kara kuşun zalim olduğunu siz bize gösterirseniz o zaman bunu anlar ve buna inanırız.

Böyle olunca da doğrudan doğruya melûn kara kuş deyip geçmek olmaz. Bu manzumede halk şiirinin havası var. Hattâ Âşık Kerem destanını hatırlatıyor. Fakat siz şekle hiç dikkat etmemişsiniz. Şiir karma karışık gidiyor. İşte, manzumeyi yazıyorum :

VARIN, UÇUN TURNALAR

— Sayın Üstat M. Cemal Kuntay'a —

Ey! karanlıklarda uçan turnalar,
Varın, uçun bizim sılaya gidin.
Mel'un kara kuştan kaçan turnalar,
Varın, uçun bizim yaylâya gidin.
İçin kaynağından su kana kana,
Kandıkça için siz, can gelir kana.
Mehtapsız gecede coşan turnalar,
Varın, uçun bizim ovaya gidin.
Uçun, varın bizim bağlara sorun
Güzellere bahar, seyran olmuş mu?
Gönülde gül açıp neş'e dolmuş mu?
Uçun, varın bizim dağlara sorun
Kaynağından yârim iksir içmiş mi?
Yarlarından Emrah, Dertli geçmiş mi?
Şu karanlıklarda uçan turnalar
Varın uçun bizim sılaya gidin.

Ahmet KARGIN

Şiir kafiye itibarile bir şekil takip etmelidir. Ya beyit beyit yazılır, ya kıta kıta yazılır. Beşlik, altılık mısralar halinde yazılır. Ve yahut doğrudan doğruya bu şairin bulduğu bir şekil olur. Bu şiir, biraz beşlikleri andırıyor. Bunun klâsik şekli şudur. İlk üç mısra birbirile kafiyeli, diğer iki mısra ayrı cinsten birbirile kafiyeli. Öbür parçalar da böyle olur. Halk koşmalarında, buna rastgeliriz. Sonra: (Varın, uçun, gidin) gibi üç tane emir sigasını yan yana getirmek güzel olmuyor.

Nihayet, turnalar için bir şeyler bulmalıydınız, hemen hatıra gelmiyecek, biraz düşündürecek, memnun edecek bir şeyler...

Bay Ç. Altan:

— Sizden iki ricam var. Birincisi: Şiirlerinizden bir iki tanesini seçip göndermenizdir. İnsaf ile düşünürseniz siz de takdir edersiniz ki her okuyucumuz, sizin gibi sekiz on şiir birden gönderirse bunları okumağa vakit bulamayız. İkincisi: Göndereceğiniz şiirleri, lûtfen, daktilo ile yazıp gönderiniz. Vâkıa, biz sade gönderilecek şiirler için, çok okunaklı olmak şartile, el yazısile de olabilir, demiştik. Fakat sizin de, benim gibi kaligrafiniz yok. Kargacık burgacık yazıyorsunuz. Sonra bunların içinden nasıl çıkarız. Gönderdiğiniz manzumelerin içinde, okuyabildiklerimizin en güzeli (Mezar taşım). Buraya aynen alıyorum:

MEZAR TAŞIM

Her mezar taşı bazan
Bir ruhun aynasıdır.
İki üç lâf, bir tarih
O ömrün mânasıdır.

Bıktım artık hayattan
Ki belâdır başıma.
Benim de öldüğüm an,
Yazacaklar taşıma:

Göçtü gitti bilmeden
Nedir hayatın tadı.
Göz yaşını silmeden
Doğdu gezdi yaşadı..

Ç. ALTAN

Bu manzumede bir sadelik göze çarpıyor. Fakat bu sadelik biraz da basitliğe doğru gidiyor. Sade ile basit arasındaki farkı gözden kaçırmamalı. Sade fazla süsü olmayan, basit sathî yazılardır. Süs, yazı sanatında her zaman hoşa gitmez. Fazla ve çirkin olursa buna (tasannu) denir.

Şık giyinen adamlara dikkat ederseniz onlar da tasannusuzdur. Fazla süslü görünmezler. Meşhurdur: İngiliz aristokratı yeni elbiselerini, gösterişsiz olsun, diye önce uşaklarına giydirirlermiş. Evet, tasa böyle. Fakat basitlik de iyi şey değildir. Şiirde derinlik lâzım. Okunduktan biraz düşündürmeli. Sabun köpüğü olursa, bir şey kalmaz, uçar gider.

Bu şiirdeki bu derece bedbinlik ne diyor?

Bıktım artık hayattan
Bir belâdır yaşamak.

diyorsunuz. Acaba kaç yaşındasınız? var mı? Zannetmem. Öyleyse ne bıktınız? Hayat, güzeldir. Onu çirkinleştiren biziz. Tevfik Fikret: «Sen saf ve becelsin ey hayat!» diyor ve şu mısraı söylüyor:

Mel'un eden de biz seni, tel'in eden de

Doğrusu budur. Hayatı güzel görmeğe çalışın. Hayatın iyi taraflarını görün. O zaman şiirleriniz de daha güzel olur.

ÇINARALTI

-3-

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 99 — İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47 — Telefon : 22128 — Fiatı: 15 Krs.

14 Ağustos 1943 Cumartesi — TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI — Cilt : 4

Devletlerarası hukuku

Yazan : **Orhan Seyfi ORHON**

Bu harbde insanlığın en çok tahrip edilen cephelerinden biri de devletlerarası hukukudur. Zaten, her harp onu biraz zedeler. Şurasına burasına isabetler olur. Bu kadarına aldırılmaz; fakat bu seferki gibi de «hâk ile yeksan» edilmezdi. Ebedî sulhun ve milletlerin müstakbel kardeşliğinin bir işareti olan bu hukukun ağır çizmeler altında silinip gidişi hazindir. Medeniyetimizin buna benzeyen öğünülecek pek az şeyi vardı. Insanlar, yüz yıllardanberı az gitmişler, uz gitmişler, hiç olmazsa bir arpa boyu ilerliyebilmişlerdi. Bir adımda başladığımız yere vardık. Bu harbde neler yapılmadı? Hastaneler mi yıkılmadı? Çocuklar, kadınlar mı öldürülmedi? Esirler mi zincire vurulmadı? Rehineler mi kurşuna dizilmedi? Siviller mi katliâm edilmedi? Bitaraf devletler mi tecavüze uğramadı? Muahedeler mi yırtılmadı?..

Bu harbde bu hakkı siyanet eden bir tek devlet vardır: Türkiye Cümhuriyeti! O, hem kuvvetine, hem de bu mefhumun insanlıkça yüksekliğine dayanarak en küçük bir inhiraf yapmadı. Yalnız bizim memleketimizde bu hakkın ibresi her zaman aynı yüksek noktayı gösteriyor. Bir gün, bu harbin tarihini yazanlar insanların uğradığı maddi felâket ve iztırapların yanına bu mânevi çöküşü de kaydedeceklerdir. Belki de ötekileri bunun yanında pek küçük görürler. Fakat büyük bir tesellileri vardır. Türkiye Cümhuriyetinin bu hakkın üstüne açılan kanatları... Türk milletinin ruhuna pek uygun gelen bu mert ve asîl tavrımızı haklı bir gurur ile anabiliriz. Biz bu harbe karışmadık, dileriz ki hiç karışmıyalım, fakat tarihimize insanlığın lehine mânevi bir zafer kaydetmek hakkımızdır.

Zaferlerin en güzeli, en şereflisi de bu değil midir?

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (27 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Meşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

YAZAN: Dr. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

OSMANLI DEVLETİNİ BATIRAN SEBEBLERDEN

Doğruyu Gizlemek Siyaset

— II —

(Doğruyu gizlemek siyaseti), Osmanlı idaresinde çökme devrinin başı olan 1555 tarihlerinde başlar. Bellibaşlı inkıraz sebeblerinden biridir. Bu yazımda bu konuyu inceliyeceğim.

Ernest Renan, Çinin terakki edememesini şöyle anlatır : (Çin Devletinin zihniyeti şudur : herşeyi yolunda göstermek. Orada her hâkim âdildir. Her vali, iyi idarecidir. Bütün hükümdarlar millet babasıdır. Değilseler bile, bunu söylemeğe kimse cesaret edemez. İhtiyar hakimler, Çin tarihinde, hükümdarların çirkin hareketlerine tesadüf edince, onları derhal silerlermiş. Bu suretle, Çin, herşeyin görünürde begayet yolunda gittiği bir devlet idi. Fakat, hakikatte, Çin bu (budalaca eyimserliği, nikbînliği) yüzünden ölüyor (yetmiş sene evvel yazılmıştır). Çünkü, orada, bu zihniyet sebebile, beyin serpilemedi, gelişemedi, Çin, ihtiyarlığından değil, dört bin senedir, beyninin hâlâ çocukluk devrini aşamamasından dolayı ölüyor.

Garbi Avrupa milletleri ise, fikir hürriyetini herşeyin üstünde tuttular. İnsan beynini muayyen bir seviyede tutmak isteyen papaslara isyan ettiler. Beden rahatlıklarını, eğlenceleri, fikrin gelişmesi uğrunda feda ettiler. Bir milleti elli sene fikir baskısı altında tutmak, o milleti, yüz sene süren iç muharebelerinden fazla çökertir. Milletin aklı körlenir, ruhunun yayı kırılır. Fikir baskısı olacağına, iç muharebeleri olması daha iyidir. Çünkü, milletin mertliği kalır, zekâsı sönmez. Garb milletleri, hakikat sandıkları şeyler için döğüstüler. Enkizisyon bile, Çinin resmî eyimserliğinden iyidir. Garp milletleri çok sevmeğe ve çok nefret etmeğe muktedir oldular. Geçmişinde nefret edecek bir şey bulamayan, geleceğinde takip edecek bir hedef göremez. Garp milletleri için, (iman) ve (Umit) in bir mânası vardır. Garp milletleri (doğmatik) milletlerdir : Bir fikir, bir kanaat sahibidirler. Rahatlığı, zevki, bin türlü manevî şeylere feda ederler. On sekizinci yüzyılın sathî düşünen insanları Çin medeniyetini bir ideal sandılar. Çünkü, görünürde, orada herşey yolunda idi. Çinlilerin bu zihniyette olması, hayatı, bir vazife, bir gaye peşinden koşmak değil, bir eğlence sanmalarındandır). (Questions contemporaines. Sayfa : 337.)

***

1912 de şarkî Prusyada, Mazurya bataklıkları bölgesinde Alman askerî manevraları yapıldı. Ordulardan birine bizzat imparator Vilhelm kumanda ediyordu. Manevralardan sonra, İmparator, general Hindenburga şu suali sordu : (nasıl iyi idare ettim mi?) Hindenburg şu cevabı verdi : (çok fena idare ettiniz, şu dakikada bataklıkların dibindesiniz). İmparator bu cevaba kızdı ve Hindenburgu tekaüt ettirdi. Hindenburg, orduda subay olan oğluna şu mektubu yazdı: (İmparatora bu şekilde cevap verişim terbiyesizlikten değildir. O, kendini yüksek bir kumandan sanıyor. Bir gün, hakikî bir harpta bizzat kumanda etmeğe kalkıp vatanı tehlikeye atmasın diye kasten böyle doğruyu söyledim. Sen dahi, günün rında böyle bir durumda ka vatan için, hayatın bahasına da doğruyu gizleme).

***

Filozof Hermann fon Kaygin (Cenubî Amerika düşüncesi simlı eserinde okunduğuna göre, nubî Amerika milletleri doğruyu sevmezlermiş. Oralarda akıl ve tıktan ziyade hissiyat hâkim imiş vahire, görünüre çok ehemmiyet rirlermiş. Şimalî Amerika millet İngiltere, Almanya ve Rusyada aksine, daha ziyade akıl ve m hâkim imiş. Onun için, cenubi A rikada hiç terakki olmazmış, b yerinde sayarlarmış. Paris s Bilgiler okulu profesörlerinden Fransa Enstitüsü azasından Siegfried'in (Lâtin Amerikası) is 1934 de basılmış bir eserinde (107), Cenubî Amerika milletl Avrupada benzerleri Balkan mi ri ve Türkiye imiş.

***

Rusyayı zorla terakki yoluna kan (Büyük Petro) da her şeyin rusunu anlamağa çalışırmış. İn reye seyahatinde, bir gün, L kamarasındaki müzakereleri ederken, yanındakilere şöyle d (Tebaanın hakikati açıkca söyle işte İngilizlerin taklit edilecek fı.) (V. Klucevski'nin (Büyük P isimli eserinin Fransızca tercü sahife: 35.) (Büyük Petro) me düşmanı idi, yamalı çorap giyerdi.

'ardan kaçardı. Doğruyu severdi)
za, sahife: 47). (Bir gün Peters-
rg tezgâhları müdrü Nepluev va-
esine geç geldi. Petro, ondan evvel
ışti. Petro, (Bu vakte kadar ne-
e kaldın?) diye sorunca, Nepluev:
gece geç vakte kadar eğlendik,
lan geciktim) demiş. Petro: (Kü-
k, bana doğrusunu söylediğin için
teşekkür ederim) demiş (keza,
48). ***
Hammer fransızca Hellert ter-
nesi, cilt : 17, sa : XXIII), Osmanlı
nüvislerinin (tarih yazanların),
anlı tarihinde iki seneyi atladık-
ı bildiriyor: 1660 da İstanbulda
yük bir yangın olmuş. Sadaret
ymakamı debbağ Mehmet paşa, sad
na danışmadan, bu yangını Padi-
a haber vermiş. İhtiyar Köprülü,
nakamı idam ettirmiş. Resmî ta-
Raşit de, bu nazik haberi yaz-
ak için, o senenin hâdiselerini
ekûn susmakla geçirmiş. Tarih-
Suphi de, 1730 da, üçüncü Ahme-
tahttan indirilmesini ve sebeple-
yazmağa cesaret edememiş. O
o senenin vakalarını atlamış.
Erzurumlu Mehmet Arif beyin
şimıza gelenler) isimli eserinde
anlatılıyor (ikinci bası. sa :
: (Heyeti vükelâda 1293/1874
-Rus seferi konuşulurken, hari-
Nazırı Saffet paşa (hakikati hâli
re cesaret ederek), sahihen bi-
askerimizin kanaatkâr, cesur, i-
lı olduğunu, bütün dünyanın bu
kati teslim ettiği gibi düşman-
mızın da itiraf ettiklerini, lâkin,
gayyur orduların ademi ihtimam
naehiller ile kumanda ve idare e-
ğini söylemesi üzerine azledilip
ne beceriksiz Arif paşa getiril-
olduğu) yazılıdır.
Cevdet paşa da (cilt II, sa : 4)
dişahın devleti kurtarmak için,
kesin ağzını aradığını, doğruyu
mek istediğini, (lâkin, Hâlet e-
, her kapıyı sed ve bend ile, bu
te kimesneye meydan vermezdi,
perde arkasından oynattığı bâziçei
'in hakikatını keşf ile tarafı hü-
una arz ve ifade edecek zavatı
r desise ile, ya ahrete veya taş-
a bir memuriyete gönderir ve
m ve nazik makam ve memu-
ere hep nâehilleri geçirirdi).

(Arkası var)

ORTANCALAR

Yazan: Fazıl Ahmet AYKAÇ

Burgazdaki ortancalar tıpkı sana benziyor;
Senin ince kadınlığın onlarda da belirmiş..
Kimi mavi, kimi penbe, kimi biraz açık mor;
Kimi gayet uslu, nazik... kimi sanki delirmiş!!

Ayrı ayrı dikkat ettim ben hepsine deminden
Hepsi mutlak örnek almış senin ipek teninden!
Zaten başka nasıl olur öyle kardan yapma kor?
Burgazdaki ortancalar tıpkı sana benziyor!

Fazıl Ahmet AYKAÇ

□

EY BAHAR!

Yazan : Fuat GÖKBUDAK

Gül bana yetmez artık, gönlümde sentezi var
Gülden başka nen varsa onu görelim bahar
Sende yağmurlar varsa onda da gözyaşı var
Sende sular çağlarsa onda da çağlar sular

Senin gülün can verir gönül korularına
Onun gülü sentezdir Tanrı kokularına
Gönül gülü sırları verirken içten içe
Bülbül cevap alamaz gülden sorularına

Gözlerinin şimşeği gökyüzünde çakandan
Gözlerinin yaşları yağ içinde akandan
Daha canlı ve coşkun, daha varlığa uygun
Onlar dalgadan dağdan, bu tertemiz al kandan.

Ey bahar tomurcuğu, senin sevgin ne sönük,
Ağaçların üstünde her baş bir yana dönük!
Gönlü gönle kaynatan onunkinin yanında
Ey ilkbahar seninki pek zoraki öpücük..

Fuat GÖKBUDAK

Yazan: NEBİL BUHARALI

TARİH MESULİYETİ

Çok şükür Cumhuriyet hükûmetimiz yaptığı inkılâp ile içtihad kapısını açtı. Cumhuriyet kanunları içtimaî bünyemizi terakkiye götüren birer içtihattır, birer icmaı ümmettir.

Çınaraltı dergisinin 96. sayısında M. Nermi kardeşimiz «Tarih ve Biz» başlıklı yazısında tarihin geçmiş hâdise ve şahsiyetleri nasıl mahkûm ettiğini incelerken tarih mesuliyeti fikrini bir cemiyet hâdisesi şeklinde ele aldığını ve din istibdadı çağlarında tarih mesuliyeti de olmadığını din namına icra edilen hükûmetlerin ve dinî hükûmet istibdadının ancak Tanrıya karşı mesul olduğunu ve halife, sultan, kral Tanrının yardımı ile hattâ iradesiyle hüküm sürdüğünden yalnız Tanrıya karşı mesul olduklarını söylüyor. Bu devirde her günahtan kaçan, guslünü! ve istibrasını! bile unutmıyan insan artık «velilik» mertebesine kavuşmuştur, böylece Allahın emriyle iradesiyle ve o nama izafet ile hareket edenler her türlü tenkidin dışında kaldığı için tarihin buradaki hükümleri ister istemez konusuz kalır, ve bunlar Tanrısal! ve değişmez hikmetlere! göre ülkelerini idare ettikleri için yeryüzünü bir cennet haline getirmiş olduklarını sanırlar; insanları diri diri ateşe gömmek gözlerine mil çekmek, deri yüzmek vesaire bu kutsal! vazife karşısında ne kadar önemsiz şeylerdir!.. diyor.

Sözün kısası alelûmum dinleri ve günahtan kaçmak, gusül ve istibra etmekten ibaret diye biraz da istihfaf ile tasvir ettiği islâmlığı müstebit, zalim ve kan dökücü bir şekilde gösterdikten sonra asıl maksadına yani içtimaî bir toplulukta tarih mesuliyeti olayı nasıl geliştiğini şöyle anlatıyor:

«Tarih mesuliyeti fikri din ve dinden kuvvet alan istibdat devletinin çökmeye başlamasiyle doğmuştur diyebiliriz. ilh..»

Bugünkü günde yeryüzünde yaşıyan 80 milyon Türk baştan başa denecek bir halde bu islâm dinine mensuptur. Gerek bu yazıları ve gerek konu ettiğimiz «Tarih ve Biz» makalesini yazan hep bu camiadanız ve çok şükür hür vicdanlı ve şuurlu insanlarız. Bay Nermi ne düşünür bilmezsem de ben kendi hesabıma eğer islâmlık tasvir ettikleri gibi zulümden, istibdattan, mesuliyetsizlikten, gusül ve istibradan! ibaret ise bugünden tezi yok böyle saçma, esassız, çürük ve zalim bir dinden hemen çıkar ve Laisisme denilen dinsizliğin baş propagandacısı olurdum.

Söz sırası gelmişken «Laisisme» ile «Laicité» yi anlatalım: Bu iki frenk kelimesini bazı bilginlerimizin bazı muharrirlerimizin birbirine karıştırdıkları çok kere vakidir. Liasisme dini büsbütün nef ve inkârdır; burada dinsizlik bir şiardır. Kommunizmde olduğu gibi.. Laicité ise bildiğimiz lâyıklıktır ki dini inkâr ve yasak etmeyip belki hükûmetçe din ile dünyayı birbirinden ayırmak ve hükûmetin resmî bir dini olmamaktır; bir ülkede mevcut dinleri müsavi tutmak üzere hükûmetçe bitaraf kalmaktır. Bu takdirde ülke içinde bütün maruf dinler din serbestisi, vicdan serbestisi dahilinde cereyan eder. Türkiye Cümhuriyetinde ve bircok hür vicdanlı Avrupa memleketlerinde olduğu gibi.

Simdi gelelim konumuza; Türk ırkı öyle bir millettir ki yaradılışça hakka tapar ve en doğru bulduğu bir dini hemen kabul eder. Tarih bunun şahididir. Netekim tarihin ilk devirlerindenberi Türkler Saman dinine mensuptu. Bu din, Türk tabiatından doğmuş ve menbaını o ilhamdan almıştı. Hâlâ Altaylarda birçok Türkler Şamandır. En büyük ilâhları Gök Tanrıdır. Vaktiyle ileri bir medeniyete sahne olan Turfan şehri harabelerinden çıkarılan eserler arasında papirüs kâğıt üzerine yazılmış Hör müste Tangrı Gök Tangrı diye başlıyan münacatlar, ilâhiler bulunmuştu. Sonradan bir kısım Türkler Şamanlığı bırakıp Çin kültürü tesiriyle Buda dinine girdiler. Buda dinine giren Türklerin doğu ve şimal doğu Türkistanındaki kazılarda elde edilen ve yüksek sanatla yapılmış dinî tasvirleri, nakışları, yazıları Berlin Türkiyat müzesinde teşhir edilmektedir. Bundan sonra yine bir kısım Türkler Musevi dinini kabul ettiler. Sonra da Nasturî papaslarının Orta Asyaya kadar Hıristiyanlığı neşr için yayılmaları oralarda Türkler arasında hıristiyanlığı cok tamim etti. Nasturi hiyeroglifi bile Türkistanda tekâmül ederek «hattı mihî» şekline yaklaştı, bununla İnciller ve dua kitapları yazılırdı. Hattâ son senelere kadar Rusyada ve Volga taraflarında gerek Mus ve gerek hıristiyan Türkler bulunurdu ki hıristiyanları Carluk Rusyası hıristiyan Rus diye tescil ettirmişti. İslâmlık Orta Asyava nüfuz ettiği vakit her ne kadar ilk zamanlarda cok kuvvetli bir muhalefetler karşılaşmış ve çetin muharebeler olmuşsa da Şamanlık gibi tabiatın nâmütenahiliği ve azameti üzerine kurulmuş ve insanlar arasında kardeslik, hak, adalet, fazilet ve terakiyi hedef tutmus olan böyle içtimaî bir dini Türkler fevc fevc kendiliklerinden kabul ettiler.

Şimdi gelelim islâmlığın ne oldu-

na; bunu da islâm dinini Mekkede (Khira) dağında tamam yirmi sene her gün herkesten uzak olarak düşüne düşüne aldığı ilham ile ifade etmiş olan Muhammed'in ifadesi üzere anlatalım; kendisine islâm nedir diye sorulduğu vakit:

«Hiyel hanifetü elsehiletü elsemha» diye cevap verdi ki «İslâmlık hurafelerden âzade olmak, kolaylık yani işleri güçleştirmeyip kolaylaştırmak, semahat eylemek (tolerance) yani müsamahacı ve müsaadeci olmaktır» demektir. Yine islâmlık hakkında: Ahlâk ve fazileti tamamlayıp yaymak için gönderildim ve islâmlar kardeştir ve adalet hakkında: Adalet hükûmetin esasıdır esaslarını söylemiştir.

Kur'an ise kat'î olarak şöyle söyler: «Allah adalet, ihsan ve hayırhahlık, yakın ve hemcinslerinize yardım ve iyilik emreder ve her nevi fuhuş ve rezaleti, ahlâk ve kanuna uymıyan hareketleri ve hak ve adalete karşı gelmeyi yasak eder.» der; kezalik «dünya işlerinde müşavere edin, yani istibdat ile ve keyfî idare ile hareket etmeyin. der. Halbuki Sayın Bay Nermi makalesinde müstebit Halife ve sultanlara şer işlemek, zulmetmek, ahlâka ve adalete uymıyan hareketlerde bulunmak için Allah tarafından vekâlet ve mezuniyet verdiriyor. Onları bu fiillerinden dolayı hem islâmlık, hem de diğer dinler adına olarak tarihçe hiç mesul tutturmuyor. Nerede bu bolluk.. İslâm amme hukukunda bir kaide vardır: «Reaya üzerinde tasarruf maslahata menuttur» yani halk üzerinde hükmetmek ancak umumî menfaati temin için olup yoksa hükümdarın kendi keyfi için değildir. Yine islâm âmme hukukunda ne idare edenin, ne de idare edilenlerin bir hakkı olmayıp belki muayyen vazifeleri vardır. Bunun içindir ki İslâmlık hükümranlık ve hükümdarlık hakkı tanımaz.

M. Nermi arkadaşımız Avrupada din aleyhtarı hususiyle islâm düşmanı bir cereyana veya modaya uyarak ve belki bilmiyerek bir zühul yapmıştır. Lâkin islâmlık hak, adalet, müsavat ve kardeşliği esas ittihaz etmiştir. Orada istibdat, keyfi idare, hususiyle zulüm yasaktır. Ama diyeceksiniz ki bunu kim menedecek?.. Bütün müslümanar! Bu, onların hepsinin üzerine vicdanî bir borçtur. Halife Ömer bir cuma toplantısında hutbede: «Ey cemaat eğer ben bilmiyerek Allahın emirlerine, Muhammed'in sülûküne (yani kanun ve nizama) aykırı bir iş yaparsam beni ikaz edin» deyince cemaat arasından bir Arabî hemen ayağa kalkmış kılıcını kınından sıyırıp çıkarmış ve: «Ey Ömer, seni bununla ikaz ederiz» demiş. İşte hakikî müslümanlık!.. Vitir namazında her akşam müslümanların okudukları metin: «... Ey Tanrı biz senin emirlerini tutmıyanı hal' eder, yani tahtından alaşağı eder, bırakırız; biz ancak sana tapar ve yalnız sana boyun eğeriz ilh..» Bu ve «âdil emire itaat ediniz» gibi emirler onlara içtimaî terbiyeyi ve millet hâkimiyeti fikrini telkin etmiştir.

Küçük Mehmed'e Şiirler : 4

Bu vatan

Bu vatan, bu vatan, bu aziz vatan,
Canını uğrunda verenlerindir.
Her zerresi kemik, barut, ateş, kan
Kefensiz toprağa girenlerindir.

Bu vatanda doğar zafer güneşi,
Bu vatanın yoktur dünyada eşi,
Bu vatan tarihin, san'atın başı
Bu vatan murada erenlerindir.

Bu vatandan başka toprak bana il,
Bu vatana, kalbde olmalı meğil,
Bu vatan cepheden başanın değil,
Göğsünü düşmana gelenlerindir.

Bu kara sevdaya düştüm düşeli,
Gönlüm bin baharı yaşıyan deli,
Sevdim VATAN denen eşsiz güzeli,
Bu vatan, bu vatan sevenlerindir.

Halim YAĞCIOĞLU

Avrupada bazı mütefekkirler Rönesansın tohumlarını İslâm Endülüsün medreselerine atfederler ve Avrupaya vicdanî ve siyasî hürriyeti getirmiş olan Fransa büyük inkılâbının esası olan hürrivet, müsavat ve adalet mefhumları da istenildiğinden daha çok islâm esasında, islâm hukukunda mündemiçtir. Lâkin geçmişte müslümanlıktan uzaklaşmış, ahlâksız, faziletsiz, zalim, müstebit hükümdarların da gelmiş olması bir tarih olayıdır. Bunlardan bazısı islâmın asıl şekli olan cümhuriyeti kaldırmışlar, saltanatı ve saltanat veraseti usulünü kuvvetle, zulüm ile, zor ile koydurmuşlar ve halka kabul ettirmişler, halka zulmetmişlerse bunda islâmlığın bir kabahati yoktur. İslâmda asıl olan intihap yani biat ve cümhuriyettir. Saltanat verasetinin hüküm ve itibarı yoktur. Ve her fert gibi halifeler de sultanlar da fiillerinden mesuldürler; gerek Allaha karşı vicdanen, gerek kanuna karşı hükmen mesuldürler. Elinden herhangi bir suretle bir katil veya bir zarar çıkan hükümdar, İslâm hukukunda herhangi bir fert gibi diyet ve azminat eda eder ve cezasını çeker. Halbuki Avrupa hukukunda bu gibi hâdiselerde hükümdarların mesul tutulmadıkları vakidir. Oralarda Sinyorluk hukuk ve teamülü yani imtiyazları vardı. Binaenaleyh islâmî devlet dediğimiz şekilde bile olsa zalim hükümdar islâm dinince de mes'uldür, tarihçe de mesuldür.

M. Nermi arkadaşımızın yazdığı gibi islâmlıkta cismanî hükûmet yani dünya umuru için Tanrısel ve değişmez hikmetler de yoktur. Belki Kur'anda Tanrının değişmez olarak emrettiği hak, adalet ve ahlâk prensipleri ve emirleri vardır. Dünya ve hükûmet işleri için islâm dini içtihadı yani kıyas fıkıha ve icmaı ümmeti esas tutmuş, bu esastan gidilmek üzere zamanın tebeddülü ile ahkâmın tebeddülü esasını almıştır ki bu terakki ve inkılâbın esası demektir. Çok şükür Cümhuriyet Hükûmetimiz yaptığı inkılâpla içtihat kapısını açtı. Cümhuriyet kanunları inkılâp kanunları içtimaî bünyemizi terakkiye, kalkınmaya götüren birer içtihattır; birer icmaı ümmettir. Bazı bilginlerimiz islâmlık bir ümmet dinidir dedilerse de muasır hükûmet islâmcıdır.

Rusyada şimal Türklerinin müçtehit ve müceddit ülemasından olan Musa Carullah 1933 senesinde Berlinde neşrettiği bir kitabının sonunda söyle yazar, hulâsaten nakledelim:

«Bu yazılar islâm talebelerine hakikata karşı bir rağbet, edepli bir hürriyet, kâmil bir hürmet fikirlerini telkin etmek üzere yazılmıştır. Eğerçi talebelerimiz ilimlerin fenlerin her birine rağbet eder, tenbellik sefahet, cehalet ve taklitcilikten kurtulur ve fikirlere, hakikatlara hürmet ederse bir takım inkılâp tufanları, kommunizm fitneleri bize zarar vermez. Şu kadar ki içti-

(Sonu 14 üncü sahifede)

Cumhuriyet, say. 88, cilt 4, 14 Ağustos 1940

Yazan : Halide Nusret ZORLUTUNA

"ERKEKLER,,

Oğlum Ergün ZORLUTUNA'ya

• • • • • • • •

Şairin onyedi senedenberi adını çalarak karşısına çıkan çirkin bir şiir

• • • •

Halide Nusret Zorlutuna diyor ki :

«Eğer bu Erkekler şiirini yazmış olan şahısta zerre kadar insaf, cesaret, haysiyet varsa lûtfen ortaya çıksın, kendini bildirsin. İşte efkârı umumiye karşısında söz veriyorum: Onu mahkemeye vermiyeceğim, affedeceğim.»

On yedi sene kadar oluyor; hatırladığıma göre 1926 yılının son aylarında idi, yeni tanıştığım Fatihli bir genç kız bana:

— Ah, demişti, şiirlerinize bayılırım. Hele bir tanesi, hele bir tanesi... Ezberimde!

Sevindim; kalbim hızlı hızlı çarptı. Çünkü - itiraf edeyim - ben karilerimin zevklerine, hükümlerine çok ehemmiyet veririm, heyecanla:

— Teşekkür ederim, dedim, acaba hangisi?..

İçimden: «Mutlaka (Git bahar) dır» diyordum; zira o senelerde herkes bu talihli şiiri beğenirdi, Fakat muhatabım bana hiç beklemediğim bir cevap verdi:

— «Erkekler» şiiri.

— Efendim?!...

— Erkekler şiiri.

Durakladım. Hayal inkisarına uğramıştım, bu isimde bir şiirim yoktu. Maamafih ümidim büsbütün kırılmamıştı:

— Bu isimde bir şiirim yok, dedim, sakın adı hatırınızda yanlış kalmış olmasın? Lûtfen biraz okur musunuz?

Kızcağız bana, aklımda yalnız «ah mel'un erkekler, zehirli erkekler, kaba mahlûklar..» gibi birkaç kelimesi kalan alelacayip, teknik bakımından da batalı bir manzume okudu, boynumu büktüm:

— Hayır, maalesef - içimden maalesef demiyorum - bunu ben yazmadım!

Karşılıklı acındık: O, bu güzel şiiri ben yazmadığım için bana acıyordu. Ben de....

□

Okuyucularımdan bir rica :

Yazılarımı okumak ve beğenmek lûtfunda bulunan okuyucularımdan bu «Erkekler» adlı makalemi okumalarını bilhassa rica ediyorum.

Halide Nusret ZORLUTUNA

□

Evet, ben de, muhtelif sebeplerle, hem ona, hem kendime acıyordum! Neyse.., Bunları geçelim...

İşte o günden sonra, ikide bir bu «Erkekler» manzumesi benim karşıma çıktı, hâlâ da çıkmaktadır.

Kültürsüz genç kızlarımızda şuursuz bir «erkek düşmanlığı» vardır. Bazıları belki sebepli,fakat bir kısmı da sebepsiz, fi sebilillâh, erkek düşmanı kesilmişlerdir. İşte bu ayardaki saf genç kızlar bu manzumeyi pek beğenirler, defterlerine geçirirler ve bunu yazabildiğim için beni tebrik ederlerdi. Heyecanla elimi sıkanlara rastladım. Ben de bunlara bu güzel (!) şiiri maalesef benim yazmadığımı» söyler, geçerdim.

Bu, yıllarca böyle devam etti. Sonra bir gün meselenin rengi değişti ve beni sinirlendiren bir mahiyet almağa başladı:

Bundan birkaç sene evvel, İstanbulda bir erkek okulunda öğretmen bulunuyordum. Bir gün talebelerimden bir gurup bana gelerek «Erkekler» isimli bir şiirim olup olmadığını sordular. Güldüm ve kendilerine işi baştan aşağı, olduğu gibi, anlattım. Fakat onlar gülmüyorlardı. Meğer bir başka erkek okulunun türkçe öğretmeni, öğrencilerine bu manâsız manzumeyi «Halide Nusret» in diye okumuş... Bununla da kalmıyarak, Faruk Nafiz'in gûya bana cevap olarak kaleme aldığı, kadınlığı tezlil eden bir manzumeyi de onlara yazdırmış! O delikanlılar hâdiseyi benim delikanlılara anlatmışlar, galiba biraz da alay etmişler, benimkiler de kızıp köpürmüşler; aralarında kavga çıkmış...

Benim çocuklarım bir türlü sükûnet bulamıyorlar; gidip o öğretmene, hattâ kıymetli şair Faruk Nafize hesap sormak istiyorlardı! Kendilerini güç halle teskin ettim «Faruk Nafiz çok eski arkadaşımdır, birbirimizi gayet iyi tanır ve severiz. Erkekler manzumesi ne kadar benim ise cevabı da o kadar Faruk Nafizindir.» dedim. Bu mesele böyle kapandı...

Sonra Halit Fahri, hattâ Fiza Tevfik imzaları ile de yine gûya bana cevap olarak yazılmış münasebetsiz manzumeler gördüm. Nihayet mesele Maarif Vekâletine aksetmiş, yüksek vekâletimizin gazetelerde: «bugünlerde meşhur imzalar üstünde bazı uygunsuz manzumeler ortada dolaşıyor. Bunları uydurarlar hakkında takibat yapılacaktır.» mealinde bir tamimi çıktığını da hatırlıyorum...

(Sonu 11 inci sahifede)

Konuşan: **S. G.**

EMEKLİYE AYRILAN PROFESÖRLERİMİZ:

BAY FATİN GÖKMEN

• • •

Büyük Türk riyaziyecisi Uluğ Beğin kıymetli halefi Bay Fatin üstadımız diyor ki:

.....

...ncak Cumhuriyet idaresinin ilânından sonradır ki, müessesemiz küçük bir ...etoroloji istasyonu olmak vaziyetinden kurtuldu

... Bu aletlerin adeta hal dilile artık ihtiyarlığa yüz tuttuğumu yüzüme karşı haykırdıklarını hisseder gibi oldum.»

Emekliye ayrılmak, eski maruf ...ile tekaüde sevkedilmek, belki ...z hazin, fakat, arkasında olgun irfan hamulesi bırakabilen bahti... geçkinler için şüphe yok ki her ...ye mukadder olmayan pek şeref... akibettir.

En eski astronomi âlimi Profe... Fatin Gökmen'in de emekliye ...ılanlar arasında olduğunu öğren... gün, ilk fırsatta kendisini zi... etmeği tasarlamıştım. İtiraf e... ki üstadı da, bu mevzu üzerin... konuşturmak benim için hayli güç ...

Meselâ, Kandilli tepesindeki e... telefonla aradığım Profesör ...n, daha ben söze başlamadan, iti... eder gibi bir vaziyet aldı:

— Bu mülâkattan vazgeçceniz iyi olur...

— Sebebini sorabilir miyim?..

— Hiç bir sebebi yok. Kendim...

Bay Fatin Gökmen

den bahsetmeği sevmem de onun için...

— Ama, üstadım: Soracağım şeylerin, sizi alâkadar edeceğini kuvvetle tahmin ediyorum.

Biraz yumuşar gibi oldu:

— Neler soracaksınız bakalım..

Suallerimi birer birer tekrarladım:

— Hele bir düşüneyim dedi, iki gün sonra size cevaplarını hazırlarım.

Kıymetli heyet âlimimiz, riyazi... yecilere yaraşır bir intizamla verdiği söze sadık kaldı. Tayin ettiği saatte, onunla karşı karşıya idik.

Sordum:

— Otuz şu kadar yıllık hizmetten sonra altmış küsur yaşında resmî vazifeden çekildiniz. Bir Rasathane Müdürünün nasıl yetiştiğini merak edenler pek çoktur. Meslek hayatınızı «Çınaraltı» okuyucularına kısaca anlatmaz mısınız?..

— Benim mesleğim, heyet ilmidir. Pek küçük yaşımdanberi, yani henüz rüştiye tahsilini yaptığım sıra-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

larda, riyaziyeye büyük hevesim vardı. Heyet ilmine, işte bu hevesimin sevkile merak sardırdım. Mensup olduğum aile, hoca ve kadı yetiştiren eski bir ailedir. Rüştiyeden çıkar çıkmaz, beni de o ailenin diğer efradı gibi, medreseye verdiler. Fakat ben, bir taraftan medrese derslerine devam etmekle beraber arada bir vakit buldukça «fizik» bilgimi artırmağa çalışıyordum. Kendi kendime, riyaziyemi kuvvetlendirdim.

Gitgide farkediyordum ki istidadım, daha ziyade müsbet ilimler sahasına doğru beni çekiyor. Sadece medrese tahsili yapmakla merakımı tatmin etmeğe imkân bulamayacağımı anlayınca yavaş yavaş, bütün gayretimi fiziğe ve «heyet» ilmine verdim. Bu hüdayinabit gelişmemin, hocam merhum Salih Zeki farkına varmış. Aramızda münasebet teessüs etti. Tam onunla tanıştığımız sıralarda idi ki, Darülfünun açılmıştı. Merhum, bana, medreseyi bırakıp Darülfünuna girmemi tavsiye etti. İlkin lise mezuniyet imtihanını muvaffakiyetle verdim. Sonra da müsabaka imtihanında birinciliği kazanarak Darülfünun fen şubesine girdim. O zamanlar, yani dört yaşında bir gençtim.

Yüksek tahsilimi yapmakta biraz geç kalmış olmanın acısını çıkarmak için var kuvvetimle çalışıyordum. Geceleri, çok defa gözüme uyku girmezdi. Yatağımdan sıçrıyarak uyandığım ve petrol lâmbasını yakıp, kitaplarıma sarıldığım çok olmuştur.

Sınıflarımı hep birinci olarak geçiyordum. Fakülteyi de yine birincilikle bitirdim. Bir müddet Darüssafakada. Vefa idadisinde, Halkalı Ziraat mektebinde, Darülmuallimini Âlivede muallim sıfatile bulundum. Daha sonra da, Darülfünunda ilmi heyet kürsüsünü isgal ettim. Bu vazifem, Darülfünun Üniversiteye çevrildiği zamana kadar devam etti. Rasathane Müdürlüğüne tayin edilişim Emrullah Efendinin Maarif Nazırlığı zamanına raslar (1911). Demek aşağı yukarı, hemen de fasılasız olarak 32 senedenberi rasathanedeyim. Ben bu vazifeyi üzerime aldığım tarihte, Rasathane Müdürlüğü bir resmî ünvandan ibaretti. Ortada ne Rasathane vardı, ne de Rasathaneye yarar herhangi bir âlet... Şimdiki binayı kuran ve çalıştıran ben oldum. Araya Trablus ve Balkan muharebeleri girdiği, daha sonra da Birinci Cihan Harbi, mütareke, işgal faciaları birbirini takip ettiği için Rasathaneye uzun yıllar, istediğim çalışma istikametini veremedim. Ancak «Cumhuriyet» idaresinin ilânından sonradır ki, müessesemiz, küçük bir meteoroloji istasyonu olmak vaziyetinden kurtarıldı.

Gül biraz!

Gül biraz; bahara ersin şu âlem,
O tatlı sesinle haydi gül biraz.
Dağların ardına çekilsin elem,
Hayata kavuşsun şu gönül biraz.

Gül biraz; yeniden açsın çiçekler,
Ağarsın ufukta o siyah perde.
Dağlara, taşlara bir güzellik ver,
Neş'e gülümsesin mavi göklerde.

Senin bir gülüşün ömre bedeldir.
Gül biraz; dağılsın şu garip duman.
Sen gülümseyince hayat güzeldir,
Hayat ki : sadece güldüğün zaman.

Hamdi IŞIKLI

— Resmî vazifenizden ayrılırken, ne hissettiniz?..

— Bu bir kanun hükmüdür. Yani beklenilen bir haldir. Rasathane, kurduğum esaslar dahilinde, çalışmalarına devam edecek, tekaüde sevkim, hiç bir şeyi değiştirmiyecektir. Şu dakikada ne hissettiğimi soruyorsunuz. Riyaziye ile uğraşanlar, sinir müvazenelerine sahip olan kimselerdir. Ben hayatımın hiç bir devrinde kendimi heyecana kaptırmış insan değilim. Teessürümü de kolaylıkla yenmesini bilirim.

Yalnız...

Üstadın sesi, burada hafifce çatallaştı ve mikrofondan bir müddet ses gelmedi:

— Yazıyorum efendim... diye tekrarlamağa mecbur oldum.

Bay Fatin devam etti:

— Evet... Yalnız, dünkü cuma günü, arkadaşlarımla Rasathanede ayrılık hasbihalini yaptıktan sonra, müessesenin köşe bucağını bir kere daha dolaşmak arzusuna düştüm. Ve günümün bir çok saatlerini alan saat dairesine girdim.

Ne yalan söyliyeyim, senelerce evvel elimle kurup, gözümün önünde perdelerine taktırdığım, hareketlerile bizzat meşgul olduğum bu saatler, sanki onları ilk defa görüyormuşum gibi bende garip bir heyecan uyandırdı. Zamanı ölçen bu âletlerin âdeta hal ve dillerile artık ihtiyarlamağa yüz tuttuğumu yüzüme karşı haykırdıklarını hisseder gibi oldum. İşte bütün hayatımda beni bir dakika için zâfa uğratan ilk ve son büyük teessürüm!...

Saat dairesinden çıktığım zaman:

— Başka yerleri de gezecek misiniz? diye sordular.

Niyetim öyle idi. Fakat, bilmem size nasıl anlatayım, kendimi o dakikaya kadar farkına varmadığım öyle bir zâaf içinde buldum ki metanetimi kaybetmekten korkarak:

— Hayır! dedim, bu kadarı yeter! Hepinize Allahaısmarladık... Ve vedalaşarak dışarıya çıktıktan sonra bir daha arkama bakmadım.

— Müessesenin başına geçirmek üzere yetiştirdiğiniz kimseler var mı?

— Üç muavinimle iki teknisyenim, benim yokluğumu katiyen hissettirmiyecekler, hattâ belki de

nim yapamadığım işleri onlar tamamlıyacaklardır. Gerek muavinlerim, gerek teknisiyenlerim Üniversite mezunlarıdır. Hepsi de işlerini gayet iyi kavramışlardır.

Netice olarak şunu söyliyeyim: Gözüm arkada kalmıyarak Rasathaneyi terkediyorum.

— İlim hayatınızın en büyük meslekî zevkini ne zaman, hangi vesile ile tattınız?..

— On beş on altı sene kadar oluyor. Güneş lekelerinin en yüksek dereceyi bulduğu bir zamanda, Ekvatoryal dürbününün başında güneşin çok güçlükle görülen Protuberance indifalarını, bu iş için yapılmış hususî bir âletle arıyordum. O güne kadar, yaptığım araştırmalarda hiç bir harekete şahit olmamıştım. Bütün dikkatimle güneşi incelerken, bir anda tarif edemiyeceğim bir sevinç hissettim. Çünkü gözlerimin önünde büyük bir ateş fıskiyesinin güneşin etrafında dalga dalga hareket ettiğini görmüştüm. Bu ateş fiskiyesi, güneşin kutruna yakın bir yükseklikte idi ve bir çok kollara ayrılarak güneşin sathına doğru kıvılcımlar halinde düşüyordu. İki dakika kadar süren bu müşahedemin, üzerimde uyandırdığı tesiri size anlatamam. O günden sonra, bütün uğraşmalarım beyhude oldu. Böyle bir hâdiseyi gözle takip etmek imkânını bir daha elde edemedim. İşte benim bütün hayatımda yaşadığım en zevkli dakika!

S. G.

●

İTİZAR

Bu sayımızda münderecatımızın çokluğundan (Delhiden Üsküdara) ve (Çocuk Adam) tefrikalarımızı koyamadık. Okurlarımızdan özür dileriz.

Halide Nusret ZORLUTUNA

"Erkekler„

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

Fakat, hâlâ mı hâlâ, bu vezni, kafiyeleri bozuk, manâsız manzumenin halk arasında, Yahya Kemalin berceste mısraları gibi, dilden dile, defterden deftere dolaşmakta olduğunu görüyorum.

Birkaç ay evvel Karamana gidiyordum; Bilecik istasyonunda orada muallim bulunan kardeşlerimle görüştüm, tren kalktı, yavaş yavaş istasyondan ayrılırken, kalabalık sahadan epey uzaklaşmış birkaç bobstil genç in yüksek sesle şöyle konuştuklarını duydum:

— Bugün Halide Nusret buradan geçiyormuş.

— Ha... Şu «Erkekler» şiirini yazan kadın değil mi?..

Tren hızlandı, gerisini duyamadım. Fakat cahil çocuğun sesindeki alaylı ve hınçlı perde, beni birden yere vurmuştu. Başımı tutamadayadım ve ağladım! On yedi seneden sonra ilk defa o gün, bu manzumeyi yazıp benim imzamla ortaya atan şahsa bütün kalbimle lânet ettim. Belki de bu işi yaparken kastle, plânla hareket etmişti, kim bilir?.. Fakat ben bunu ne kadar geç anlamıştım!

Geçenlerde de eski bir talebemin eski bir defterinde bu manzume yine karşıma çıktı Altına evvelâ Faruk Nafiz imzası atılmış, sonra silinip yerine Halide Nusret yazılmış, bilâhara o da çizilmiş.

Bu defa onu tekrar tekrar okudum., bazı hayranları gibi ben de âdeta ezberledim. İsterseniz birkaç mısraını beraber okuyalım:

Onlar ki hepsi birer kalbi yaralıyan ok
Kâinatta onlardan daha melûn yok.
Erkekler tabiatta bu zehirli erkekler
Ruhları fenalıklarda gizli erkekler...
Riya, hile hep onlarda toplanmış,
Yaratırken hâlik şeytanı mı anmış...

Benim babam - nur içinde yatsın - dünyanın en fazîletli, en şerefli, en iyi insanlarından biri idi; kocam da öyledir. Erkeklere karşı fena fikirler beslemem. Haydi bütün bunları bir tarafa bırakın, manzumedeki bayağı ifadeye, vezin kafiye hatalarına ne buyurulur?.. Ben ki çocuk yaşımdanberi -şiir demiyeyim- vezni kafiyesi yerinde manzumeler yazan bir eski yazıcıyım; bu manzumenin bana mal edilmesi ve etrafında bir yandan hayranlık, bir yandan hınç dalgaları uyandırması, memleket irfanı namına - en hafif tabiriyle - hazin değil midir?... Hele bir öğretmenin, bir Türkçe öğretmeninin, bunu kalkıp öğrenicilerine okuması ve benim olduğunu söylemesi akla, hayale sığar iş midir?. Bu noktada herhalde bir yanlışlık olmalı, diye düşünüyorum, yumurcaklar mutlaka iddialarını sağlamlamak için bunu uydurdular, öğretmenlerine iftira ettiler..

Ve nihayet.... beni bu satırları yazmağa mecbur eden olaya geliyorum: Dün, on üç yaşında bir orta okul öğrenicisi bulunan oğlum yanıma geldi ve bana tereddütle sordu:

— Anne, sizin «Erkekler» adlı bir şiiriniz var mıdır?..

Bilecik hâdisesi kadar bu sual de beni yaraladı:

On yedi sene evvel küçücük bir kartopu gibi soğuk, fakat biraz da eğlenceli birşey olan bu «Erkekler» şiiri bugün bir çığ olmuş beni tehdit ediyor. Okulda talebem tanımadığım şehirlerde gençlik, odamda oğlum beni bunun için sorguya çekiyor!

Eğer bu manzumeyi yazmış olan şahısta zerre kadar insaf, cesaret, haysiyet varsa lûtfen ortaya çıksın, kendini bildirsin İşte efkârı umumiye karşısında kendisine söz veriyorum: Onu mahkemeye vermiyeceğim, affedeceğim.

Fakat ortaya çıkmazsa, yine efkârı umumiye karşısında, perde arkasındaki suratına haykırıyorum:

Bu «Erkekler» manzumesini yazan şahıs dünyanın en korkak, en alçak, en şerefsiz, en sefil, en namüzsüz mahlûkudur! Şimdi isterse gitsin o beni dava etsin.

Halide Nusret ZORLUTUNA

MİLLİ KÜTÜPHANE ANK

Yazan: ADNAN GİZ

ÜSTAT HALİL NİHAT VE «AĞAÇ KASİDESİ»

Alaycı edibimiz Fazıl Ahmet, hece vezni ile yazılmış şiirleri aruz tiryakileri için nikotini alınmış tütüne benzetir. Çınaraltı'nın zaman zaman Halil Nihat Boztepe'nin Ağaç Kasidesinden aldığı parçalar muhakkak ki en müşkülpesent aruz tiryakilerini tatmin edecek bir güzelliktedir. Ben aruz veznini insafsız bir huşunetle Türk tarihinin millî hudutları dışında görenlerden değilim. Bugün ancak birkaç üstadın elinde ve dilinde güzel olan ve yeni şartlar dahilinde zaten uzun zaman yaşamasına imkân bulunmıyan aruz vezni tarih çerçevesi içinde herhalde üzerinde çok çalıştığımız bize ait bir varlık olarak anılacaktır. Türk soyundan gelmiyen aruz tâ Sultan Veled'den, Âşık Paşa'dan, Yunus Emre'denberi isimlerini öğündüğümüz bir nice Türk sanatkârının elinde döğüle döğüle hiç olmazsa Hırvat Mahmut Paşa kadar, Makbul İbrahim Paşa kadar, Ayasofya veya İstanbul surları kadar Türk olmuştur. Onu Türk kültürünün hudutları dışında saymakla o yüzlerce Türk sanatkârının emeğini, hâtırasını ve hattâ milliyetini bile inkâr etmiş olmaz mıyız? Hem aruz, Türklerin elinde Arap ve Acem aruzuna nazaran çok değişmiş, bambaşka bir mâna ve hüviyet kazanmıştır. Hele son devirde âhenk bakımından vezinlerle yazılacak şiirin nev'i, ruhu ve mânası arasında sıkı bir münasebet temin olunmuştu. Bu münasebete göre aruzu yeni bir bölüme tâbi tutmak pekâlâ mümkündür. Meselâ son devirlerde kullanılmıyan «dört mefailün» ve «failâtün, failâtün, failâtün, failün» vezinleri dinî şiirlere, ancak divan edebiyatının ruhunu taşıyan ağır, tumturaklı manzumelere uygun gidiyordu. Üç «failâtün» ve bir «failün» vezni büyük bir hızla boşanan heyecanlı hitabelerde, yahut manzum hikâyelerde, kırık dökük, samimî konuşmalarda kullanılıyordu:

— Vay hocam! Vay gözümün nuru efendim buyurun!
Hangi rüzgârdır atan sizleri lûtfen oturun!
Mütehassirdik efendim, ne inayet, ne kerem!
Öpeyim lûtfediniz.
— Çok yaşa lâkin veremem

En samimî konuşmaları hiç tabiiliğini bozmadan bu veznin kalıplarına dökmek mümkün olduğundan Âkif birçok şiirlerini, uzun bir konuşmadan vücut bulan «Âsım» ı bu vezinle yazmıştı. Aşkı, kadını, lirik duyguları terennüm eden şiirlerde, şarkılarda ise en çok «mef'ulü, mefailü, mefailü, faülün» vezni kullanılıyordu. «Sen nerdesin ey sevgili, yaz günleri nerde?» «Yadet ki sevişmiştik ki ilâhi adalarda», «Seni ruhum canavarlar gibi takip edecek» mısralarında görüldüğü gibi..

Edebiyatı Cedide'den sonra hafif tabiat tasvirleri, ince duygularla karışık düşünceler, daha ziyade kırık dökük, iddiasız, tatlı bir âhenge sahip «mefailün, failâtün, mefailün, failün» vezni ile terennüm ediliyordu.

Önümde Göksu yesil sathı bikarariyle
Beyaz köpük saçarak nazlı, nazlı dalgalanan
Denizde bir lebi şefkat, bir incizab arıyor.

yahut:

«Bırak diyorsunuz elbet cezasıdır çekecek
Cezası mesti müdamın humarı zillettir!..»

şiirlerinde olduğu gibi..

Yine son devir şairleri cenge, hamasete, kahramanlığa dair şiirleri Nef'î'nin kılıç şakırtılarını, top tüfek gürültülerini aksettirmeye muvaffak olduğu coşkun, gürültülü «Mefûl-ü Failât-ü mefail-ü failün» vezni ile canlandırıyorlardı:

Garbın cebin-i zâlimi affetmedim seni
Türküm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi!

Son devir şairleri arasında aruzu kullanmakta en yüksek mertebeye ulaşan üç üstat şairimiz Tevfik Fikret, Âkif ve Yahya Kemal en çok terennüm ettikleri şiir nevilerine göre âdeta aruzun vezinlerini kendi aralarında taksim etmişlerdi. Eserlerini daha ziyade mizah vadisinde vermiş olan Halil Nihat Boztepe'ye gelince, onun bütün hususiyeti tâ Fuzuli'den Yahya Kemal'e kadar bütün aruz üstatlarının kullandıkları tarzları, vezinleri ve şekilleri hemen emsalsiz bir kolaylıkla terennüm etmesindedir. Güya şiirin ve güzel sözlerin ilâhi aruzun tarihî ömrüne nihayet verirken bu veznin muhtelif şairlerin elinde aldığı ses ve âhenk çeşidini bir kere de tek bir sanatkârın elinde toplamak istemiş ve bu iş için tâ Karadenizin yeşil bir köşesine giderek orada Halil Nihad'ı yaratmışıtr. Halil Nihat her şeyden evvel aruzun samimî bir âşıkı, hattâ ateşli bir müdafiidir. Hece veznının hızla geliştiği, millî edebiyat dâvasının en ziyade hak kazandığı bir devirde dahi o büyük bir samimiyetle kendi veznini müdafaaya çalışır:

Meşki suzu saz ile dünyada pîr olsam da ben
Şairi vezni aruzum özge vezni istemem
Ger dehanımdan heca vezniyle çıksa bir suhan
Dideme batsun olup destimde hamem bir diken.

O, Fuzulî'nin, Nedim'in, Şeyh Galib'in tarzını ve şekillerini kullandığı zaman tarz ve şekil bakımından tam bir Fuzuli, Nedim ve Şeyh Galip olur. Hattâ daha ileri gidip onlardaki zamana ait dil, şive ve vezin noksanlarını, son devrin olgun şekilleriyle telâfi ederek bize o tarzların en mükemmel örneklerini verir. Şimdi Halil Nihat Boztepe'yi böyle övmek yoliyle tahlile girişirken için için gülüyor ve «Ağaç Kasidesinde» üstadı iltifatlara boğan o hulûskâr dosta benzemekten korkuyorum: O hane harap ki şairi yolda görünce koşup yanına gelerek bin türlü iltifattan, şaklabanlıktan sonra sözü yenilik bahsine getirir ve hemen yüksek öğütlere girişir:

«.. Bugünkü dile şiir bekleriz ve yazmalısın!
Senin kafan yenidir sen de devrimin malısın.
Şu teşnegâhını bekletme der, biraz acele
Et öyle susma hocam, haydi bülbül ol söyle
Unut ta geçmişi gel et terennüm âtiyi
Biraz da taze hava çal, bırak bayatiyi.»

Hayır! Muhterem üstadı hemen temin edeyim ki ben, o hane harapla aynî düşüncede değilim. Bu kubbe altında muvaffak bir eser verebilmek için her sanatkâr kendi türküsünü söylemelidir. Halil Nihat her şeyden evvel ince hücumları, zarif alaylariyle şöhret bulmuş bir edibimizdir. Onun kalemine de o acıtmıyan iğneler yaraşır. Üstadın:

Basıldı hayli yıl evvel tomar tomar eş'ar!
Satıldı, kalmadı hiç.. Toptan aldı bakkallar

diye tevazu yoliyle gösterdiği eski mizah eserlerinde bugün bilhassa tarih bakımından büyük bir kıymet görüyorum. Yarının en ziyade değer vereceği eserler ne mahiyette olursa olsun her şeyden evvel yaşadığı devri ve muhiti yarının insanlarına tanıtan eserler olacaktır. İlk zamanlarda ciddi eserlerin yanıbaşında pek ziyade küçümsenen mizah ve hiciv yazıları, karikatürler de gitgide tarihî vesikalar arasında kendine göre yer alıyor. Bir hiciv şiiri, küçük bir karikatür eğer kinsiz, taraflı bir kalemden doğmuş ve tam manasiyle halkın duygularına tercüman olabilmişse tarih dosyasında pekâlâ kıymetli bir vesika sayılır. Eserini vücuda getiren en geniş ve tafsilât dolu kaynaklara baş vuran tarihci bu kaynaklardan okuyucuya ancak kısa, veciz, komprime halinde nümuneler sunmakla mükelleftir ki, yazı ve resimle yapılmış küçük bir hicivde de bu hassaları bulmak mümkündür. Meselâ ağır başlı bir Fransız tarihinde Cümhuriyet ve hürriyet istiyen halkın Kral Lui-Filip'e karşı ayaklanmasından bahsolunurken, kitaba konulan Lui - Filip'in yine o zaman yapılmış birkaç karikatürü 1848 yılında Fransadaki matbuat hürriyeti, halkın duyguları ve tenkid kudreti hakkında bugünün okuyucusuna bir takım yardımcı fikirler verebilir.

İşte Halil Nihat'ın en çok mütareke devrinde yazdığı hicivleri, mizah şiirleri de böyle bir değeri haizdir. En sahından en kirlisine kadar binbir cereyan içinde bunalmış olan mütareke devri ki Osmanlı tarihinin belki en karışık bir devresidir. Halil Nihat o fikir ve söz tufanı, o ahlâk ve karakter kıyameti içinde tam bir Türk ruhiyle hiç bir cereyana tâbi olmadan çok açık bir yürekle, samimî bir dille konuşur. «Bir güzel mazmun bulunca eşrefa. Kendimi hicveylemezsem kâfiriml» diyen ve gerçekten defteri âmalinde kendini dahi şiddetle hicveden doğru sözlü, doğru özlü Eşref nasıl her yazısında halkın duyduklarını söylemişse Halil Nihat ta mizah yazılarında halktan ilham alarak ayni samimî dili kullanmıya muvaffak olmuştur. Ne yazık ki «Siham-i İlham» bugün yeni harflerle basılsa dahi yeni nesillerin tam mânasiyle ondaki şiirlerin zevkine varması güçtür. Çünkü o şiirleri iyice kavramak için evvelâ devrin siyasî, edebî dedikodularını yakından bilmek lâzımgelir. Sonra Halil Nihat manzumelerinin onda sekizini eski şairleri tanzir yoliyle yazmış, bütün zekâ ve kelime oyunlariyle en ziyade bu tarzda muvaffak olmuştur. Fakat nazirelerin asılları bilinmeden okunursa manzumelerin zevki yarı yarıya kaybolur. Meselâ Naili-i Kadim'in :

Verip tezelzülü mansuru sak-ı sarşa tamam
Hüda Hüda diyerek pay-i daredek gideriz.

beytini bilmeden Halil Nihad'ın mütarekedeki iaşe darlığı için yazdığı:

Devam ederse bu kahtü gala bu şiddet ile
Gıda! Gıda diye mutlak mezaradek gideriz.

beytinin tam manasiyle zevkine varılır mı? Sonra Fikret'in:

Ber tu de mahşeri israr,
Ona biz «cirm-i bihaber» diyoruz;
Kütle-i pür kesafeti edvar,
Ona biz «mutini beşer» diyoruz.
Bırakıp şi're istiareleri
Şunu ismiyle yadedin: Toprak!
Beşerin menşei hayat eseri;
Bu da bir şi'ri muzlimü muğlak.

tarzında başlayıp giden «Toprak» şiirini bilmeden, Halil Nihat'ın geçen harbin vesika ekmeği için yazdığı:

Bir lüzucetli, simsiyah madde
Ona milletce biz gıda diyoruz.
İhtiyara, sabiye, her ferde
Vererek sonra bul şifa! diyoruz.
«Bırakıp şi're istiareleri
Şunu ismiyle yadedin: Toprak!»
Budur ancak iaşenin eseri;
Yani bir zehri muzlimü mutlak

hicviyesi ile, yine Fikret'in «Terennüm eyliyor sesin. Ne söylüyor bilir misin?» mısralariyle başlıyan «Halûk'un Sesi» şiirini hatırlamadan Halil Nihat'ın mütarekede şehremanetinin fakir halka kömür dağıtmakta gösterdiği gevşekliği tenkid eden:

Terennüm eyliyor sesin
Ne söylüyor bilir misin?
Diyor ki: Sabredin biraz, kömür de var, odun da var.
Çıkar bugün yarın karar,
Edin karara intizar!

manzumesindeki doğrudan doğruya mizah yoliyle tanzirden doğan incelikleri kavramak mümkün müdür? Eğer üstat Halil Nihat bir gün Siham-ı İlhamı yeni harflerle bastırmak lûtfunda bulunursa yeni nesilleri de tatmin için ya nazirelerin asıllarını da yanına koymalı, hiç olmazsa hangi şairin hangi matla ile başlıyan şiirine nazire söylediğini işaret etmelidir.

Ağaç Kasidesi'ne gelince, Çınaraltı'nın zaman zaman nefis bir parçasiyle sayfalarını süslediği bu uzun manzume eski edebiyatın bütün telmih, tevriye ve ibhamları bütün söz ve mana sıfatlarını Halil Nihat gibi bu sanatın son üstatlarından birinin tezgâhında dokunmuş olarak bize sunmakta ve tabiat sahipleri tarafından zevkle okunmaktadır.

O zevk sahiplerinin teşekkürlerine

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Yazan : NEBİL BUHARALI

Tarih Mesuliyeti

(7 nci sahifeden devam)

hat kapısını açmak zamana uygun teşrii kullanmak gerektir. İçtihat bizim farizamızdır, büyük vazifemizdir. Teşri de bizim büyük kutsiyetli hakkımızdır. Türk balâları kâmil büyük hürriyetle mutlak bir içtihatla bütün mukadderatınız, bütün saadetiniz elinizdedir. ilh..».

Sözün sonu olarak şunu da söyliyelim: İslâmlığın gayesi fertlerin sosyal hayatını ve insan topluluklarını gerek fazilet ve ahlâkça olsun, gerek hukuk ve adaletçe olsun yükseltmek ve içtimaî nizamı temin etmektir. Hem de bu işleri ruhanî ve dinî olarak değil de tamam cismanî ve kazaî olarak görür. İslâmda ruhaniyet, ruhbaniyet yoktur. Binaenaleyh lâiktir. Ruhanî meratibi, hükûmete dinî bir şekil vermeyi bazı müstebid hükümdarlar kendi ellerine bir âlet olsun diye icat ettiler. İlk zamanlarda islâmın şefini bir Cümhur reisi görürüz ki biatle yani intihap ile o makama gelirdi. Ve erbabı hal ve akit denilen millet güzideleriyle müşavere etmekle mükellefti. Binaenaleyh islâm demokratik bir cümhuriyettir. Orada her ferdin hakkı kelâmı vardır. Esası da uhuvvet, müsavat, adalet ve inkılâpçılıktır. Netekim Avrupa milletleri ve hükûmetleri bu esasları hep akıl ile ilim kuvvetiyle, terakki ile buldular ve aldılar. Bugün bunlar kendi malları oldu. Tatbik ediyorlar. Müreffeh ve yüksek yani insanca yaşıyorlar, çalışıyorlar, kazanıyorlar. İslâmlığın, bütün mensuplarına tahmil ettiği sai ve amel, ilim, fazilet, doğruluk, temizlik, hak ve adalet meşveret, birbirine hususî veya umumî yani içtimaî yardımlar vesair bu gibi içtimaî esaslar hepsi Avrupa sosyal hayatında görülmektedir. Binaenaleyh bugünkü günde Avrupa hayatı islâmcıdır. Lâkin birçok münevverlerimiz, hepimizin arzusu olan Avrupa medeniyetine uymak için, hakikî islâmlığı bile bazan batırdığımız olur; o batmazsa öteki çıkmaz zannederiz. Ne diyelim «O mahiler ki derya içredir deryayı bilmezler» Türkiyenin ve belki İslâmın baş kurtarıcısı olan Atatürk, her Türk anlasın diye Türk gençlerine Kur'anı Türkçe okumalarını tavsiye etti. Kur'an tercümesini ve hadis kitaplarını başmüftülük en salâhiyetli kalemlere tercüme ettirdi, bastırdı. Türk bilginlerinin bunları okumadan cahilâne veyahut Avrupalı rühban takımının islâm hakkında yazdığı garezkârane eserleri okuyarak veya zevahire bakarak islâmlık hakkında fikir söylemeleri kat'î hüküm vermeleri doğru değildir. Hakikat daima meydandadır.

Her ne kadar geçmiş çağlarda papalar ve bazı hükümdarlar uluhiyetin imsali saydıkları İsa namına ve hodbehod ondan aldıkları vekâletle istedikleri gibi hükümran oldularsa da islâm dininde hiç bir fert yeryüzünde Allahın vekili değildir ve olamaz ve diğer islâm fertlerden ziyade ne lâyuhtilik ve masumiyet, ne de masuniyet gibi hiç bir imtiyazı yoktur. Tarihte orta çağlarda imparatorları günlerce yollardan yaya olarak muhteşem sarayının eşiğine kadar getirtip sabahlara kadar orada baş açık yalınayak bekleten cismanî hükûmeti haiz papalar veyahut Allahtan aldıkları vekâletle tebaaları üzerinde kayıtsız şartsız hüküm süren çarlar, imparatorlar çok geldı geçti. Netekim geçen büyük harbe kadar bu ların nümuneleri vardı. Biri Moskofların Çarı İkinci Nikola, biri de Almanya imparatoru İkinci Vilhelm i Bunların muasırı İkinci Abdülhamî de yukarıda anlattığımız gibi işi Allahın vekâletine dökmüştür. Halbu bunların hepsi az veya çok tarihin mesuliyetinden kurtulamadılar. Tarih insaniyetin bir aynasıdır, değil yalnız hükümdarlar ve şahsiyetler belki içtimaî müessese ve teşekküller, mezhepler, meslekler, milletler, dinler ve ilâheler bile onun tenkidinden ve mesuliyetinden kurtulamadı.

Bununla beraber M. Nermi arkadaşımızın makalesi çok derin bir tarihonksiyonunun teşrihidir. Tarih mesuliyetini cemiyetin sezgisine ve hükümlerine dayamakta ve tarih sezgisinin cemiyetin sezgisinden başka birşey olmadığını ifade etmektedir ki çok yerinde bir görüştür. Buna nazaran tarih mahkûm olan, cemiyetin umumî efkârınca da mahkûm olur. Muharrir yalnız fertlerin değil nesillerin de mesuliyeti olduğunu söyliyerek millî vazifesini yapmamış nesillerin tarih huzurunda mesul olacağını ve tarihin verdiği hükmün bütün hükümlerin sonuncusu ve en şiddetlisi olduğunu, uluslar kudreti bu mesuliyet duygusuna göre ölçülebileceğini, bu duygu her ulusa bir fazilet ve enerji kaynağı olduğunu anlatmakta ve bir devlet adamına mesuliyetin bir fren ve köstek değil belki bir faaliyet ve hamle kaynağı olması lâzımgeldiği ve çok kere tarih yaratan şahsiyetlerin en büyük mesuliyetlerden bile ürkmediklerini ilâve etmektedir. Daha böylece tarih felsefesinin derin konularını aydınlatan bana da bir hakikatı incelemek fırsatını veren M. Nermi'yi bu değerli makalesinden dolayı kutlularım.

Nebil BUHARA

---

tercüman olduktan sonra muhterem üstadın müsamahasına güvenerek, Ana yurdun yeşil bir köşesinde boy atıp yükselen Ağaç Kasidesi'nin gürbüz dallarında âdeta siyah kuşlar tarafından getirilmiş yabancı meyvalara benziyen o Farisi terkiplere bir iki taş atmaktan kendimi alamıyacağım. Daha otuz sene evvel Cenab Bey: «Tarihi edebiyat» ile «Edebiyat tarihi» arasında ne fark vardır? diye soruyor ve onun peşi sıra muazzam bir kitle hayretle, şaşkınlıkla bu iki terkip arasındaki farkı araştırıyordu.

Bugün «edebiyat tarihi» ile «tarihi edebiyat» arasında hiç olmazsa yüz senelik bir fark vardır. Kallavi ile kasket, divit ile yazı makinesi, okla bomba arasındaki o müthiş ayrılık gibi.. Hakikatta hiç bir şahsa, hiç bir kanuna boyun eğmeyen ve âdeta ilâhî kanunlar gibi realitenin gözle görülmez müthiş bir kudreti olan lisan, Türk dili dahilinde bütün Arabî ve Farisî terkipleri değişmez bir kararla ölüme mahkûm etmiş bulunuyor. Artık hiç bir kudret onları ölümden kurtaramaz. Hattâ Yahya Kemal'in veya Halil Nihat'in nefis mısraları bile.. Onlar tarihî realitenin içinde akıp giden canlı cansız bütün unsurlar gibi önüne geçilmez bir hızla adem diyarına doğru sürüklenip gidiyorlar. Hem de kendilerinin emanetine tevdi olunan en güzel manaları, en zarif sözleri beraber sürükliyerek.. — **Hasan Adnan Ç**

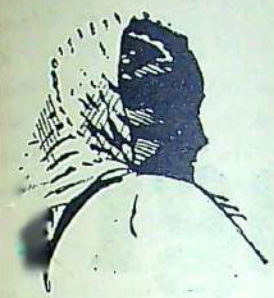

ŞİİR SAYFASI

Yanacak

— Arkadaşım Üstğ. E. Tuğberk'e —

vurmayın bağrımdaki yaraya...
girmesin hiç teklifsiz araya;
ç değil gönlüm taht'a, saraya:
cnûn'un bir eşidir.. Yanacak!

sormayın «hangi yoldan gelirsin?»
ın, varsın âşkım taşsın, delirsin..
susun ki, derdim neyse belirsin,
: içimin ateşidir.. Yanacak!

'esem ne? Bana merhem bulunmaz..
'AN'ım yok.. gönül, başka «yâr» unmaz..
ın kadar içten âşık olunmaz!»
ruhumun güneşidir.. Yanacak!

Rıza Ümit ERZURUMLU

Ninni

Öperken mehtaplı suları rüzgâr,
Hülyanın şalına bürün de uyu..
Dolsun gözlerine şen hâtıralar,
Maziden kokular sürün de uyu..

Başın üzerinde sallanan dallar
Hülyalı bir ninni inlesin uyu..
Nazlı sahillerde gezen sandallar
Bu içli ninniyi dinlesin uyu..

Uyu rüyalarla süslensin yüzün,
Gözlerinde ışık solmadan uyu..
Sevinçli ruhunu sarmasın hüzün,
Elemler gönlüne dolmadan uyu..

Bursa : İlhan GEÇER

Yunusun bağında

Merhamet ey şahım bu gönül erine
Uzaklardan seni görmeğe geldim.
Selviler altında yatan kabrine
Yüzünü, gözümü sürmeğe geldim.

Kalmadı gençliğin o hırçın sesi,
Bekliyorum gelsin, kırk yıl çilesi,
Kanımda yakarak arzu, hevesi
Boynuma kemendi örmeğe geldim.

Sevdanın o kızgın çölünde yandım,
Bir yeşil vahada seraba kandım,
Senin inandığın HAKka inandım
Derdiğin güllerden dermeğe geldim.

Bir bağrı yanığım, duygularım aç,
Medet ey Yunusum ol bana yalvaç,
Bekletme kapında kilidimi aç
İzninle dergâha girmeğe geldim.

Ahmet Esat SEVSEVİL

Bir konca gül solarken..

Seni bırakıyorken şu mezarlık başına,
Mağrur başlı serviler huşû ile eğilsin!
En kalbsizler acıdı senin on beş yaşına;
Okadar çocuksun ki genç kız bile değilsin..

★

O sorguya gelecek Münkir, Nekir utansın
Bakmak için kaldırıp senin mazlum yüzünü;
Hûri, peri kızları ayağına kapansın,
Ağlamaktan hiç biri silemesin gözünü...

★

Lâyık değil sevgilim sana Kevser şarabı!
Onun yâkut rengi de dudağından utansın.
Söylemezsem dinmiyor içimin ıstırabı :
Sana gökte melekler bile bakıp kıskansın..

★

Baharını görmeden şu goncagül solarken
Kopan hıçkırıklara hâkim olamıyorum;
Sevgilim! yüreğime ölüm zehri dolarken
Sana Cenneti bile lâyık bulamıyorum!..

A. Sedat ÜLGENER

MİLLİYETÇİ DERGİLER